

رابطه غیرخطی بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی

علی تامرادی

مری، گروه حسابداری، دانشکده حسابداری، دانشگاه پیام نور رامهرمز، رامهرمز، ایران

دکتر ابراهیم عباسی^۱

استاد، گروه مدیریت، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

دکتر سعیده سرکمریان

استادیار، گروه حسابداری، دانشکده حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی باغملک، باغملک، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۶ فروردین ۱۴۰۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴ تیر ۱۴۰۰)

کمیته حسابرسی به عنوان یکی از مکانیزم‌های نظارتی حاکمیت شرکتی، در شرکت‌ها تبدیل به عامل مهمی در روند گزارشگری مالی گردیده تا مانع از دستکاری اطلاعات مالی شود و از این طریق اعتبار صورت‌های مالی را افزایش دهد. منشور کمیته حسابرسی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار بندهایی درباره استقلال و تخصص اعضای کمیته حسابرسی دارد، لیکن دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی به عنوان یکی از ویژگی‌های اعضای کمیته حسابرسی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه غیر خطی بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی صورت گرفته است. برای اندازه‌گیری دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی از میانگین تعداد سال‌های تصدی اعضای کمیته حسابرسی و برای اندازه‌گیری حق الزحمه حسابرسی از لگاریتم حق الزحمه حسابرسی استفاده شده است. نمونه پژوهش ۱۱۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ می‌باشد. برای آزمون فرضیه پژوهش از مدل رگرسیون چند متغیره با داده‌های تابلویی به روش اثرات ثابت استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه پژوهش نشان می‌دهد بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی رابطه غیر خطی معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: کمیته حسابرسی، دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی.

مقدمه

کمیته حسابرسی یکی از کمیته‌های تخصصی مهم هیئت مدیره است که در پی رسوایی‌های دو دهه اخیر شرکت‌های بزرگ نظیر انرون و ورلد کام از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است و امروزه با پررنگ شدن نقش حاکمیت شرکتی، نیاز به وجود کمیته حسابرسی در شرکت‌ها بیش از پیش احساس گردید [۳۳]، [۲۹]. از این رو کمیته حسابرسی به از عناصر مهم و حیاتی در حاکمیت و عملیات شرکتها تبدیل شده است [۷]. کمیته حسابرسی از طریق نظارت بر روند گزارشگری مالی شامل سیستم کنترل داخلی و استفاده از اصول پذیرفته شده حسابداری و نظارت بر عملکرد حسابرسی مستقل و حسابرس داخلی، موجب می‌شود تا اشتباهات عمدی و سهوی در اندازه‌گیری‌های حسابداری و افشای موارد با اهمیت مالی و نیز کلاهبرداری و اعمالی غیر قانونی مدیریت، کاهش یابد [۱۰]. کمیته حسابرسی می‌تواند کیفیت اطلاعات مالی را از طریق نظارت بر گزارشگری مالی و اعمال مراقبت و توجه به کنترل‌های داخلی و حسابرس مستقل افزایش دهد و با کاهش عدم تقارن اطلاعات [۲] در نهایت بهبود کیفیت اطلاعات و کنترل قوی می‌تواند نیز منجر به افزایش اعتماد و اطمینان سرمایه‌گذاران از کیفیت گزارشگری و کارایی بازارهای مالی گردد [۴۶، ۱۸].

از وظایف مهم کمیته حسابرسی، می‌توان به ارائه پیشنهاد درباره انتخاب، چرخش یا تغییر حسابرس مستقل [۴۵]، بررسی برنامه اولیه حسابرسی و نتایج مربوط به آن [۱۷]، مدیریت فرایند کار حسابرسی [۵۲]، تعامل با حسابرسان مستقل در فرایند گزارشگری مالی [۳۲]، کمک به اعضای هیئت مدیره در درک بهتر نتایج حسابرسی [۳۴] و همکاری با مدیریت و حسابرس مستقل شرکت در حل مشکلات کنترل داخلی یا نقاط ضعف مشخص شده طی عملیات حسابرسی [۲۲] اشاره کرد.

کمیته حسابرسی در روند انتخاب حسابرسی، مذاکرات با آن‌ها و مشخص نمودن دامنه حسابرسی دخالت داشته و می‌تواند بر برنامه و دامنه رسیدگی حسابرسی و در نتیجه حق الزحمه حسابرسی تاثیر گذار باشد [۳۱]. از این رو کمیته حسابرسی می‌تواند برای افزایش کیفیت حسابرسی که تعیین کننده سطح اطمینان بخشی حسابرسی نیز هست، خواهان انجام کار بیشتر توسط تیم حسابرسی باشد و در نتیجه با افزایش دامنه رسیدگی عملیات حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی نیز افزایش پیدا کند [۴۲].

در نقطه مقابل نتایج برخی پژوهش‌ها حاکی از آن است که قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی تحت تاثیر اثربخشی کمیته حسابرسی می‌باشد و با افزایش اثربخشی کمیته حسابرسی، نظارت و کنترل کمیته حسابرسی بیشتر و در نتیجه ریسک حسابرسی نیز کمتر خواهد شد و به تبع آن دامنه رسیدگی عملیات حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی کاهش پیدا خواهد کرد [۲۷].

پژوهشگران کشورهای مختلف در سال‌های اخیر، مطالعات زیادی بر روی اثر بخشی کمیته حسابرسی انجام دادند [۱]. بنابراین همزمان با تکامل کمیته حسابرسی، پژوهش‌های علمی به دنبال درک استفاده و سودمندی ویژگی‌های مختلف کمیته حسابرسی با تأکید ویژه بر این که چه عواملی اثر بخشی کمیته حسابرسی شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند، پرداختند [۳۷، ۳۸]. برای مثال نتایج برخی پژوهش‌های صورت گرفته توسط پژوهشگران در کشورهای مختلف حاکی از آن است که اندازه کمیته حسابرسی،

استقلال کمیته حسابرسی و حضور متخصصان مالی در کمیته حسابرسی تاثیر مثبتی بر کیفیت گزارش‌های مالی دارد [۴۰، ۴۳، ۲۵]. با وجود پژوهش‌های زیاد در زمینه ویژگی‌های مختلف کمیته حسابرسی در سراسر جهان، اما تا کنون در ادبیات پژوهشی، به نقش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی کمتر توجه شده است. توماس و ویلسون [۴۷] معتقدند دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی یکی از ویژگی‌های مهم کمیته حسابرسی است، زیرا هرچه دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی افزایش پیدا کند، میزان تجربه اعضای کمیته افزایش پیدا کرده و آن‌ها توانایی بیشتری جهت نظارت بهتر بر گزارشگری مالی پیدا می‌کنند [۴۷]. بنابراین با توجه به اهمیت نقش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی به عنوان یکی از ویژگی‌های کمیته حسابرسی و فقدان پژوهش کافی درباره این ویژگی کمیته حسابرسی، این انگیزه را به وجود آورد تا بررسی رابطه دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان یک موضوع پژوهشی انتخاب گردد. بررسی این موضوع می‌تواند موجب بازنگری و یا بسط نتایج پژوهش‌های گذشته در زمینه نقش کمیته حسابرسی به عنوان یک نهاد نظارتی بر تهیه گزارش‌های مالی شود. زیرا در منشور کمیته حسابرسی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار نیز به صورت روشن به مدت زمان تصدی اعضای کمیته حسابرسی اشاره نشده است به همین دلیل موضوع پژوهش به عنوان یک دستاورد علمی می‌تواند اطلاعات سودمندی را در اختیار قانون‌گذاران حوزه بازار سرمایه و همچنین تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری قرار دهد. همچنین پژوهش می‌تواند ایده‌های جدیدی برای انجام پژوهش‌های جدید در حوزه حسابداری و حسابرسی، پیشنهاد نماید. در ادامه پژوهش، به منظور درک بهتر رابطه بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی و چرایی استفاده از رویکرد غیرخطی، ابتدا مبانی نظری پشتوانه انجام پژوهش از دیدگاه پژوهشگران مختلف ارائه می‌گردد، سپس به صورت مختصر پیشینه پژوهش که شامل مروری بر پژوهش‌ها خارجی و داخلی پیرامون موضوع پژوهش است، ارائه می‌گردد. سپس فرضیه پژوهش، روش پژوهش، مدل آزمون فرضیه، تعریف عملیاتی متغیرها و تجربه و تحلیل آماری ارائه می‌شود. در انتها نیز نتایج و پیشنهادهای پژوهش ارائه می‌گردد.

مبانی نظری پژوهش

شواهد تئوری نمایندگی نشان می‌دهد مدیران در جهت منافع شخصی خود عمل می‌نمایند و منافع خود را بر منافع سرمایه‌گذاران مقدم می‌شناسد. از این رو، ممکن است مدیران در مدت تصدی خود استراتژی‌هایی را انتخاب نمایند که بیشترین منافع را برای خود تأمین کنند. این موضوع مشکلی به نام مشکل نمایندگی به وجود می‌آورد [۱۶]. مطابق با ادبیات پژوهشی تصمیم‌گیری مدیران، تحت تأثیر ساز و کارهای حاکمیت شرکتی شرکت‌ها قرار دارد و چنین سازوکارهایی منجر به کنترل رفتارهای فرصت طلبانه مدیران می‌شود [۲۴]. کمیته حسابرسی یکی از مکانیزم‌های مهم شناخته شده در نظام راهبری شرکت است که در سال‌های اخیر نهادهای نظارتی بیش از پیش به آن توجه دارند [۴۸].

کمیته حسابرسی به عنوان مسئول اجرای نظارت بر کار حسابرسان، نقش موثری در تعیین حجم و حدود رسیدگی‌های حسابرسان داشته و همچنین مطابق با منشور کمیته حسابرسی، مسئولیت تعیین حق-الزحمه حسابرسان را نیز برعهده دارد [۱۴]. در همین راستا نتایج پژوهش‌ها نیز نشان داد اندازه کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی و حضور متخصصان مالی در کمیته حسابرسی تاثیر معناداری بر حق الزحمه حسابرسی دارند [۱۹، ۵۳]. در همین راستا، پژوهش‌ها به دنبال درک بیشتر نقش و تاثیر سایر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر حق الزحمه حسابرسی هستند. به همین دلیل پژوهش حاضر با هدف پژوهش بررسی رابطه غیر خطی بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی صورت گرفته است. به طور ویژه، می‌توان فرض کرد که دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی با حق الزحمه حسابرسی ارتباط دارد [۴۴]. ارتباط بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی از دو دیدگاه قابل بررسی است. بر اساس دیدگاه اول دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی با افزایش حق الزحمه حسابرسی ارتباط دارد. بر اساس این دیدگاه که به دیدگاه خبرگی شهرت دارد، با افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و تعامل بلند مدت تعهد، تخصص و تجمع دانش اعضای کمیته منجر به مسئولیت پذیری بیشتر و در نتیجه افزایش اثربخشی کمیته حسابرسی می‌شود [۵۱، ۳۵]. به همین دلیل، افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی باعث می‌شود اعضای کمیته حسابرسی خواهان شفافیت و افزایش کیفیت گزارش‌های مالی باشند [۲۱]. کمیته حسابرسی جهت افزایش شفافیت، موسسات بزرگ حسابرسی را انتخاب می‌کنند و یا اینکه کمیته‌های حسابرسی می‌توانند از حسابرس مستقل فعلی بخواهند میزان فعالیت حسابرسی خود را افزایش دهند. اگر افزایش فعالیت (یعنی افزایش دامنه حسابرسی) با افزایش کیفیت مرتبط باشد؛ آنگاه فعالیت‌های کمیته حسابرسی با افزایش کیفیت و حق الزحمه حسابرسی مرتبط خواهد بود [۳۸]. در راستای همین دیدگاه، اسپرادر (۲۰۱۷) معتقد است با افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی، شناخت اعضای کمیته حسابرسی از فعالیت شرکت بیشتر شده و اعضای کمیته حسابرسی کار خود را با تخصص و تجربه‌ای که کسب کردند، به دنبال افزایش نظارت هستند، به همین دلیل خواهان افزایش دامنه حسابرسی هستند تا حسابرسی با کیفیت بالاتری انجام شود و از این طریق اعتبار گزارش‌های مالی افزایش پیدا کند. حسابرسان نیز در قبال افزایش دامنه رسیدگی‌ها، حق الزحمه حسابرسی را افزایش می‌دهند [۴۵].

بر اساس دیدگاه دوم دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی با کاهش حق الزحمه‌های حسابرسی ارتباط دارد. بر اساس این دیدگاه، که به دیدگاه سازگاری مدیریتی شهرت دارد، با افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی روابط صمیمانه بین مدیریت و اعضای کمیته حسابرسی ایجاد شده و همین امر ممکن است استقلال اعضای کمیته حسابرسی را مخدوش نماید [۲۰]. در واقع با افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی، روابط صمیمانه بین مدیریت و اعضای کمیته‌های حسابرسی تقویت شده و همین امر موجب می‌شود کمیته حسابرسی از نقش نظارتی خود فاصله گرفته و نتیجه آن کاهش اثر بخشی کمیته حسابرسی است [۲۳]. در نتیجه با افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی، اثربخشی کمیته حسابرسی کاهش پیدا کرده و کمیته حسابرسی کمتر تمایل به افزایش شفافیت و کیفیت حسابرسی

خواهد داشت [۵۴]. از این رو بر اساس این دیدگاه، دوره تصدی کمیته حسابرسی بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر منفی داشته و با افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی کاهش پیدا می‌کند.

با مرور مطالب گفته شده در رابطه با چگونگی رابطه بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی و همچنین با توجه به نتایج مطالعات پیشین انجام شده، که گروهی از پژوهشگران اعتقاد بر رابطه مثبت بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی داشته و گروهی دیگر بر رابطه منفی بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی تأکید نمودند، می‌توان این گونه استنباط کرد که ممکن است یک رابطه خطی بین این دو متغیر وجود نداشته باشد و رابطه بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی غیر خطی باشد و روابط این دو متغیر در قالب روابط غیر خطی قابل بررسی باشد. با فرض صحت چنین ادعایی، درست بودن نتایج پژوهش‌های هر دو دسته مطالعات پیشین مورد تأیید قرار خواهد گرفت. لذا در این پژوهش رابطه غیر خطی بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار گرفت.

پیشینه پژوهش

نلوان و تانسوریا [۴۱] در پژوهشی به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود پرداختند. در این پژوهش از اطلاعات ۶۴۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار اندونزی طی سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۵ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد استقلال، تجربه و تخصص اعضای کمیته حسابرسی بر مدیریت سود تأثیر منفی دارد.

ماجیبو و همکاران [۳۸] در پژوهشی به بررسی تأثیر دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی پرداختند. در این پژوهش از اطلاعات ۱۴ بانک پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار نیجریه طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر منفی دارد.

وان محمد و همکاران [۵۰] در پژوهشی به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی در بورس اوراق بهادار مالزی با استفاده از اطلاعات ۳۵۰ شرکت طی سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۰۹ پرداختند. در این پژوهش استقلال کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی، اندازه کمیته حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی به عنوان ویژگی‌های کمیته حسابرسی در نظر گرفته شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان داد استقلال کمیته حسابرسی، اندازه کمیته حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی موجب افزایش کیفیت گزارش‌های مالی می‌شود.

غفران و اوصلیوان [۲۶] در پژوهشی به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر حق الزحمه حسابرسی پرداختند. در این پژوهش از اطلاعات ۲۵۰ شرکت انگلیسی طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۶ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که تخصص مالی کمیته حسابرسی تأثیر مثبت بر حق الزحمه حسابرسی دارد.

آنام [۳۰] در پژوهشی به بررسی روابط بین کمیته حسابرسی، کیفیت حسابرسی و مدیریت سود پرداختند. در این پژوهش از اطلاعات ۲۹ شرکت تونسی طی سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۹ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد تخصص مالی با کیفیت حسابرسی رابطه مثبت دارد. همچنین نتایج نشان داد کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی رابطه منفی با مدیریت سود دارند.

آسمن و کاماردین [۴۹] در پژوهشی به بررسی تأثیر کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی بر جلوگیری از مدیریت سود پرداختند. در این پژوهش از اطلاعات ۱۱۲ شرکت نیجریه طی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۱ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که ویژگی‌های کمیته حسابرسی (استقلال، تخصص مالی و اندازه کمیته حسابرسی) و کیفیت حسابرسی (حق الزحمه حسابرسی) مدیریت سود اندازه‌گیری شده توسط اقلام تعهدی را کاهش می‌دهد.

ملای [۳۹] در پژوهشی به بررسی تأثیر کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت پذیرفته شده در سهام بورس تایلند پرداخت. در این پژوهش از اطلاعات ۵۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تایلند طی سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۲ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان داد که اثربخشی کمیته حسابرسی تأثیر مثبت بر کیفیت گزارشگری مالی دارد و افزایش تعداد اعضای کمیته حسابرسی تأثیر مثبت بر کیفیت گزارشگری مالی دارد.

قدس مفیدی [۸] در پژوهشی به بررسی تأثیر کمیته حسابرسی بر کاهش تحریفات مالی با تأکید بر تخصص حسابرس در صنعت پرداخت. در این راستا اطلاعات صورت‌های مالی ۱۰۱ شرکت در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان دادند که برخلاف تصور جامعه، بین کمیته حسابرسی (شامل استقلال کمیته حسابرسی، تخصص مالی کمیته حسابرسی و تجربه کمیته حسابرسی) و تحریفات مالی ارتباط معنی داری به لحاظ آماری وجود ندارد همچنین تخصص حسابرس در صنعت بر رابطه بین کمیته حسابرسی (شامل استقلال کمیته حسابرسی، تخصص مالی کمیته حسابرسی و تجربه کمیته حسابرسی) و تحریفات مالی تأثیر معنی داری به لحاظ آماری ندارد.

مرادی و عرب [۱۳] در پژوهشی به بررسی رابطه ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نمونه آماری پژوهش شامل ۷۳ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۴ بود. نتایج حاصل از آزمون مدل پژوهش نشان داد که اندازه کمیته حسابرسی و تخصص مالی کمیته حسابرسی سبب افزایش کیفیت سود شرکت‌ها می‌شود.

مرادزاده فرد و همکاران [۱۲] در پژوهشی به بررسی اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی پرداختند. نمونه آماری پژوهش شامل ۵۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۵ بود. نتایج پژوهش نشان داد که رابطه مثبت و معنادار بین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی وجود دارد.

کامیابی و بوژمهرانی [۹] در پژوهشی به بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای اختیاری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نمونه آماری پژوهش شامل ۸۶ شرکت پذیرفته

شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۲ بود. نتایج پژوهش نشان داد بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی (استقلال، تخصص مالی، تجربه و مدت تصدی سمت اعضای کمیته حسابرسی و همچنین اندازه کمیته حسابرسی) با افشای اختیاری توسط شرکت‌ها رابطه معناداری وجود ندارد.

زارعی و قاسمی [۴] در پژوهشی به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی پرداختند. در این پژوهش برای تعیین نمونه آماری، از روش حذف سیستماتیک استفاده شد و در نهایت ۱۲۱ شرکت در بازه زمانی ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش برای بررسی کیفیت گزارشگری مالی از متغیر مدیریت سود استفاده شده است، نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی همچون استقلال، تخصص اعضا، سابقه مدیریت اعضا و تعداد اعضای کمیته حسابرسی با مدیریت سود رابطه معنادار وجود ندارد.

شیرخانی و سهیلی [۶] در پژوهشی به بررسی تأثیر کمیته حسابرسی مستقل کارآمد و کیفیت سود پرداختند. در این راستا داده‌های ۵۳ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۲، جمع آوری شدند و از الگوی رگرسیونی داده‌های ترکیبی برای آزمون فرضیه‌ها استفاده شد. نتایج پژوهش نشان دهنده این امر است که کمیته حسابرسی مستقل کارآمد، باعث افزایش کیفیت سود گزارش شده می‌شود.

فرضیه پژوهش

فرضیه پژوهش: بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه غیر خطی معناداری وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به هدف ذکرشده‌ی پژوهش، این پژوهش از نوع پژوهش‌های کمی است که از روش علمی ساخت و اثبات تجربی استفاده کرده است، و بر اساس فرضیه و طرح پژوهش از قبل تعیین شده انجام شده است. این دسته پژوهش‌ها زمانی استفاده می‌شود که معیار اندازه‌گیری داده‌ها کمی است، و برای استخراج نتیجه‌ها از فن‌های آماری استفاده می‌شود. به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. در خصوص جمع‌آوری اطلاعات مربوط به بخش مبانی نظری و پیشینه پژوهش از کتب، مجلات و سایت‌های تخصصی فارسی و لاتین استفاده شده است.

اطلاعات مورد نیاز شرکت‌ها نیز از طریق نرم‌افزار تدبیر پرداز و سایت رسمی سازمان بورس اوراق بهادار گردآوری شده‌اند. در نهایت داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اکسل آماده و سپس با استفاده از نرم‌افزار **Eviews9** تجزیه و تحلیل نهایی انجام گرفته است.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ است. به دلیل گستردگی و حجم آماری جامعه و وجود برخی ناهماهنگی‌ها میان اعضا جامعه، شرایط زیر برای انتخاب نمونه آماری قرار داده شده‌اند.

(۱) شرکت‌ها باید از ابتدای سال ۱۳۹۲ تا پایان سال ۱۳۹۸ در بورس حضور داشته باشند.

- ۲) شرکت‌ها جزء هلدینگ، سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، بانک، بیمه و لیزینگ نباشد.
- ۳) شرکت‌ها در طول دوره زمانی پژوهش تغییر سال مالی نداده و سال مالی آن‌ها منتهی به اسفند ماه باشد.
- ۴) شرکت‌ها در طول دوره زمانی پژوهش وقفه عملیاتی قابل ملاحظه‌ای نداشته باشند.
- ۵) اطلاعات مورد نیاز شرکت‌ها به‌منظور استخراج داده‌ها در دسترس باشد.
- با توجه به مطالب مطرح‌شده محدودیت‌های ذکرشده درنهایت از بین جامعه آماری به‌صورت حذف سیستماتیک ۱۱۰ شرکت به‌عنوان نمونه انتخاب گردید.

مدل پژوهش

برای آزمون فرضیه پژوهش از مدل‌های رگرسیون چند متغیره (۱) استفاده می‌شود.

مدل (۱)

$$LAF_{it} = \beta_0 + \beta_1 TACM_{it} + \beta_2 (TACM)_{it}^2 + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 GROW_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 ROA_{it} + \mu_{it}$$

که در مدل فوق:

$LAF_{i,t}$: حق الزحمه حسابرسی شرکت i در سال t .

$TACM_{i,t}$: دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی شرکت i در سال t .

$LEV_{i,t}$: اهرم مالی شرکت i در سال t .

$GROW_{i,t}$: رشد فروش شرکت i در سال t .

$SIZE_{i,t}$: اندازه شرکت i در سال t .

$ROA_{i,t}$: بازده دارایی‌های شرکت i در سال t .

اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

متغیر مستقل

دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی ($TACM$): جهت اندازه‌گیری دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی از میانگین تعداد سال‌های تصدی اعضای کمیته حسابرسی استفاده می‌شود، به این صورت که تعداد سال‌های متوالی عضویت اعضاء در کمیته حسابرسی، بر تعداد اعضای کمیته حسابرسی در سال مورد نظر تقسیم می‌شود. برای اعضای کمیته حسابرسی که کمتر از یک سال عضو شده‌اند، به نسبت تعداد ماه‌های سال (برای هر ماه $\frac{1}{12}$) استفاده می‌شود [۳۸، ۴۴].

متغیر وابسته

حق‌الزحمه حسابرسی (LAF): جهت اندازه‌گیری حق‌الزحمه حسابرسی، از لگاریتم مبلغ پرداختی به حسابرس بابت خدمات حسابرسی استفاده می‌شود [۱۱، ۳].

متغیرهای کنترلی

در پژوهش حاضر اهرم مالی، رشد فروش، اندازه شرکت و بازده دارایی‌ها به عنوان متغیرهای کنترلی در نظر گرفته شده‌اند، زیرا انتظار داریم همانند پژوهش‌های گون و همکاران [۲۸] و کوشانو و ساکوما [۳۶] این متغیرها حق‌الزحمه حسابرسی شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار دهند.

اهرم مالی (LEV): برای تعیین اهرم مالی از نسبت مجموع بدهی‌های شرکت به مجموع دارایی‌های شرکت در پایان سال مالی مورد نظر استفاده می‌شود.

رشد فروش (GROW): جهت اندازه‌گیری رشد فروش، فروش در پایان دوره از مجموع فروش در ابتدای دوره کسر شده و سپس باقی‌مانده بر مجموع فروش در ابتدای دوره تقسیم می‌شود.

اندازه شرکت (SIZE): جهت اندازه‌گیری اندازه شرکت از لگاریتم دارایی‌های شرکت در پایان سال مالی مورد نظر استفاده می‌شود.

بازده دارایی‌ها (ROA): جهت اندازه‌گیری بازده دارایی‌ها از نسبت سود خالص به مجموع دارایی‌ها استفاده می‌شود.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

آمار توصیفی در جدول ۱ نشان داده شده است. میانگین متغیر دوره تصدی کمیته حسابرسی ۳/۶۶ می‌باشد که نشان می‌دهد بیشتر داده‌ها حول این نقطه تمرکز یافته‌اند. میانه یکی دیگر از شاخص‌های مرکزی می‌باشد که وضعیت جامعه را نشان می‌دهد. همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود میانه متغیر دوره تصدی کمیته حسابرسی ۳/۵۰ می‌باشد که نشان می‌دهد که نیمی از داده‌ها کمتر از این مقدار و نیمی دیگر بیشتر از این مقدار هستند. همچنین مهم‌ترین پارامترهای پراکندگی، انحراف معیار است. در بین متغیرهای تحقیق، دوره تصدی کمیته حسابرسی و اندازه شرکت به ترتیب دارای کمترین و بیشترین میزان پراکندگی می‌باشند.

جدول ۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

شرح	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
حق‌الزحمه حسابرسی	۶/۶۷	۶/۵۹	۸/۷۳	۳/۲۹	۰/۷۴۸
تصدی کمیته حسابرسی	۳/۶۶	۳/۵۰	۷/۰۰	۰/۴۱	۰/۱۱۲
اهرم مالی	۰/۶۳	۰/۶۴	۰/۹۳	۰/۱۱	۰/۱۴۲
رشد فروش	۰/۲۱	۰/۱۷	۱/۵۳	-۰/۵۶	۰/۱۶۹
اندازه شرکت	۱۴/۰۵	۱۳/۹۲	۱۸/۴۲	۱۰/۰۱	۱/۲۷۵
بازده دارایی‌ها	۰/۱۳	۰/۱۱	۰/۵۹	-۰/۳۸	۰/۱۹۳

آمار استنباطی

یکی از پیش فرض‌های رگرسیون راجع به باقی‌مانده‌های مدل آن است که توزیع آن نرمال باشد. برای آزمون نرمال بودن باقی‌مانده‌های مدل از آزمون جارک- برا استفاده شده است. جدول ۲ نشان می‌دهد که سطح خطای آزمون مزبور از ۵ درصد بیشتر می‌باشد، لذا فرض نرمال بودن باقی‌مانده‌های مدل پذیرفته می‌شود.

جدول ۲. آزمون نرمال بودن باقی‌مانده‌ها

مدل	سطح خطا	نتیجه آزمون
یک	۰/۲۴	نرمال بودن باقی‌مانده‌ها

از مباحث مهمی که در اقتصادسنجی به آن برخورد می‌کنیم موضوع ناهمسانی واریانس است. ناهمسانی واریانس به این معناست که در تخمین مدل رگرسیون مقادیر جملات خطا دارای واریانس‌های نابرابر هستند. آزمون همسانی واریانس باقی‌مانده‌های مدل پژوهش با استفاده از آزمون‌های بروش پاگان، آزمون هاروی و آزمون گلجسر انجام شده است. جدول ۳ نشان می‌دهد که سطح خطای آزمون‌های مزبور از ۵ درصد کوچک‌تر می‌باشد، لذا آماره‌های آزمون نشان دهنده ناهمسانی واریانس بوده و سطح معناداری آن‌ها فرض صفر این آزمون مبنی بر همسانی واریانس را تایید نکرده‌اند. به بیان دیگر، باقی‌مانده‌های حاصل از تخمین مدل پژوهش، دارای واریانس ثابت نبوده است. به همین دلیل برای تخمین رگرسیون از روش حداقل مربعات تعمیم یافته استفاده می‌شود.

جدول ۳. آزمون همسانی واریانس باقیمانده‌ها

آزمون	آزمون بروش- پاگان	آزمون گلجسر	آزمون هاروی	نتیجه
آماره اف	۴/۷۱	۴/۸۵	۳/۲۶	ناهمسانی
سطح خطا	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	واریانس

برای انتخاب روش مناسب برای تخمین مدل مزبور در مقاطع و دوره‌های زمانی مختلف داده‌های ترکیبی، از آزمون F مقید (چاو) استفاده شده است. اگر سطح خطای آزمون چاو کوچک‌تر از ۵ درصد باشد، مدل داده‌های تابلویی پذیرفته می‌شود و در غیر این صورت از روش داده‌های تلفیقی استفاده می‌شود.

جدول ۴. آزمون برآورد مدل پژوهش

نوع آزمون	آماره‌ی آزمون	سطح خطا	نتیجه آزمون
آزمون چاو	۱۳/۰۳	۰/۰۰	داده تابلویی
آزمون هاسمن	۲۵/۷۹	۰/۰۰	اثرات ثابت

با توجه به جدول ۴ برای تخمین مدل پژوهش، با توجه به اینکه سطح خطای آزمون چاو کمتر از ۵ درصد است از "داده‌های تابلویی" استفاده می‌شود. لذا برای تعیین روش اثرات ثابت یا تصادفی از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. از آنجا که سطح خطای آزمون هاسمن در مدل پژوهش کمتر از ۵ درصد است نوع مدل منتخب "مدل اثرات ثابت" خواهد بود.

با توجه به جدول ۵ ضریب تعیین، نسبت یا درصد تغییرات کل در متغیر وابسته را که به وسیله‌ی مدل رگرسیون توضیح داده شده است، اندازه می‌گیرد. با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده‌ی مدل برازش شده‌ی پژوهش می‌توان ادعا کرد که ۶۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته مدل پژوهش یعنی حق‌الزحمه حسابرسی شرکت را می‌توان توسط متغیرهای مستقل و کنترلی مدل توضیح داد. خود همبستگی نقض یکی از فرض‌های استاندارد مدل رگرسیون است و از آماره‌ی دوربین-واتسون می‌توان جهت تعیین وجود یا عدم وجود خودهمبستگی در الگوی رگرسیون استفاده کرد. آماره‌ی دوربین - واتسون محاسبه شده برای مدل پژوهش ۱/۸۴ می‌باشند و این مقدار بین ۱/۵ تا ۲/۵ است، بنابراین فرض وجود همبستگی بین خطاها رد می‌شود و می‌توان پذیرفت خطاها در مدل پژوهش مستقل بوده، در نتیجه می‌توان از مدل‌های رگرسیون استفاده کرد. همچنین خطای آماره اف برای مدل پژوهش کمتر از پنج درصد است از همین رو می‌توان پذیرفت در مدل پژوهش دست کم یکی از متغیرهای مستقل و یا کنترلی دارای رابطه خطی با متغیر وابسته است و یافته‌های مدل پژوهش برای روابط متغیرهای مستقل و کنترلی با متغیر وابسته قابل اتکاست.

همچنین با توجه به جدول ۵ به ترتیب آماره تی و سطح خطا برای متغیر دوره تصدی کمیته حسابرسی ۱/۸۳۲ و ۰/۰۶ می‌باشد، از آنجا که مقدار احتمال بیشتر از سطح خطای ۵ درصد است، می‌توان پذیرفت در سطح اطمینان ۹۵ درصد دوره تصدی کمیته حسابرسی با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه معناداری ندارد. لیکن مقدار احتمال، کمتر از سطح خطای ۱۰ درصد است، از این رو در سطح اطمینان ۹۰ درصد می‌توان پذیرفت که دوره تصدی کمیته حسابرسی با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه مثبت دارد و به این معناست که با افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی، حق‌الزحمه حسابرسی افزایش پیدا می‌کند.

جدول ۵. نتایج آزمون مدل پژوهش

شرح	ضریب	تی استیودنت	سطح خطا
ضریب ثابت	۲/۵۷۳	۴/۲۸۶	۰/۰۰
دوره تصدی کمیته حسابرسی	۰/۰۸۹	۱/۸۳۲	۰/۰۶
توان دوم دوره تصدی کمیته حسابرسی	-۰/۰۰۵	-۳/۱۱۰	۰/۰۰
اهرم مالی	-۰/۱۷۳	-۳/۲۷۹	۰/۰۰
رشد فروش	۰/۱۲۹	۳/۳۶۳	۰/۰۰
اندازه شرکت	۰/۱۵۵	۳/۲۱۷	۰/۰۰
بازده دارایی‌ها	۰/۱۳۹	۴/۰۸۱	۰/۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۳		
آماره اف (سطح خطا)	۲۱/۹۳ (۰/۰۰)		
دوربین واتسن	۱/۸۴		

با توجه به جدول ۵ رگرسیون برازش شده به صورت زیر می‌باشد.

$$LAF_{it} = 2/573 + 0/089 TACM_{it} - 0/005 (TACM)_{it}^2 - 0/173 LEV_{it} \\ + 0/129 GROW_{it} + 0/155 SIZE_{it} + 0/139 ROA_{it} \\ + \mu_{it}$$

از آنجا که این پژوهش بر رابطه غیر خطی بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی تمرکز دارد، برای بررسی رابطه غیر خطی این دو متغیر باید مشتق مرتبه اول و دوم حق الزحمه حسابرسی بر حسب دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی مطابق آنچه که در ادامه می‌آید بررسی گردد.

$$\frac{\partial(LAF)}{\partial(TACM)} = 0/089 - 0/007 (TACM) \\ \frac{\partial^2(LAF)}{\partial(TACM)^2} = -0/007$$

مشتق اول حق الزحمه حسابرسی نسبت به دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی مثبت است و این به معنای تاثیر مثبت دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی بر حق الزحمه حسابرسی است. از نظر ریاضی این نشان دهنده آن است که تابع درجه دو رابطه بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی شرکت، در ابتدا صعودی است. اما مشتق دوم حق الزحمه حسابرسی نسبت به دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی منفی است و از نظر ریاضی به معنای آن است که تعقر تابع درجه دوم رو به سمت پایین دارد. به عبارت دیگر رابطه بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی در ابتدا مثبت و صعودی می‌باشد، اما از یک نقطه به بعد این رابطه تغییر یافته و منفی و نزولی می‌شود. که این امر نشان دهنده همان رابطه غیر خطی بین دوره تصدی کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی است و این رابطه به شکل یو معکوس (\cap) می‌باشد. با توجه به جدول ۵، از آنجا که مقدار احتمال توان دوم دوره تصدی کمیته حسابرسی کمتر از سطح خطای ۵ درصد است در نتیجه فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود. بنابراین می‌توان پذیرفت که بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه غیر خطی معناداری به شکل یو معکوس (\cap) وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش بررسی رابطه غیر خطی بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده است. یافته‌ها حاصل از آزمون فرضیه پژوهش بیان‌گر آن است که بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی رابطه غیر خطی وجود دارد، به این معنا که ابتدا دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی با حق الزحمه حسابرسی رابطه مثبت دارد، اما از یک نقطه به بعد این رابطه تغییر یافته و رابطه بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی، منفی می‌شود. به بیان دیگر در سال‌های اولیه، تصدی اعضای کمیته حسابرسی باعث روند صعودی حق الزحمه حسابرسی می‌شود، اما از یک نقطه به بعد این روند معکوس شده و با افزایش تصدی اعضای کمیته حسابرسی، حق الزحمه کمیته حسابرسی کاهش پیدا می‌کند. همانطور که در مبانی نظری اشاره شد، بر اساس دیدگاه خبرگی، با افزایش دوره تصدی اعضای

کمیته حسابرسی، تعامل اعضا با شرکت افزایش پیدا کرده و منجر به تعهد، تخصص و مسئولیت پذیری بیشتر اعضای کمیته می‌شود در نتیجه افزایش دوره تصدی اعضای کمیته منجر به افزایش اثربخشی کمیته حسابرسی می‌شود، در نتیجه اعضای کمیته حسابرسی برای افزایش کیفیت گزارش‌های مالی، خواهان افزایش دامنه رسیدگی حسابرسان و انجام کار بیشتر توسط تیم حسابرسی هستند و در نتیجه با افزایش دامنه رسیدگی عملیات حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی نیز افزایش پیدا کند. با توجه به نتایج پژوهش، افزایش دوره تصدی حسابرس تا حدود مشخصی منجر به افزایش حق الزحمه حسابرسی می‌شود، اما از یک سطح مشخص به بعد افزایش دوره تصدی حسابرسی منجر به کاهش حق الزحمه حسابرسی می‌شود، که این موضوع در قالب دیدگاه سازگاری مدیریتی قابل تفسیر است. بر اساس دیدگاه سازگاری مدیریتی، افزایش دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی منجر به روابط صمیمانه بین مدیریت و اعضای کمیته حسابرسی می‌شود؛ همین امر ممکن است موجب شود که کمیته حسابرسی از نقش نظارتی خود فاصله گرفته و استقلال اعضای کمیته حسابرسی را مخدوش نماید. در واقع از یک سطح به بعد، تعامل بلند مدت اعضای کمیته حسابرسی با شرکت، موجب می‌شود اعضای کمیته حسابرسی از وظیفه نظارتی خود فاصله گرفته و کمتر نسبت به وظیفه اصلی خود بپردازند، به همین دلیل در بلند مدت با افزایش دوره تصدی کمیته حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی روند نزولی پیدا کند.

باتوجه به منشور کمیته حسابرسی، یکی از مهم‌ترین اهداف تشکیل کمیته حسابرسی، کمک به ایفای مسئولیت نظارتی هیئت‌مدیره و بهبود آن جهت کسب اطمینان معقول نسبت به سلامت گزارشگری مالی است. از این رو کمیته حسابرسی باید به‌طور صحیح سازماندهی و مورد استفاده قرار گیرد، در این صورت است که این کمیته می‌تواند برای کلیه گروه‌های استفاده‌کننده از گزارش‌های مالی منافع چشمگیری داشته باشد. از این رو باتوجه به رابطه غیر خطی بین دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی، به هیئت‌مدیره شرکت‌ها پیشنهاد می‌شود در زمان انتخاب و انتصاب اعضای کمیته حسابرسی به نتایج این پژوهش توجه نمایند و به منظور حصول اطمینان از اثربخشی کمیته حسابرسی به صورت دوره‌های ثابت (دو تا سه سال) نسبت به تغییر اعضای کمیته حسابرسی تصمیم‌گیری نمایند. به سازمان بورس اوراق بهادار تهران نیز پیشنهاد می‌شود قوانین و مقرراتی را اتخاذ نماید تا همانند حسابرسان مستقل که به صورت الزامی تغییر می‌کنند، اعضای کمیته حسابرسی نیز به صورت دوره‌های ثابت با الزام قانونی این سازمان تغییر کنند. همچنین به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود در زمان تصمیم‌گیری در خصوص خرید و فروش سهام یک شرکت، به دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر حق الزحمه حسابرسی توجه نمایند.

فهرست منابع

۱. جامعی، رضا و آزاده رستمیان. (۱۳۹۵). "تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده". پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، شماره ۲۹، صص ۱-۱۷.

۱۸. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، زمستان ۱۴۰۲، شماره ۶۰
۲. خوئینی، بهداد، فقیه، محسن و مهرداد شفیعی. (۱۳۹۷). "ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی با معیارهای عملکرد شرکت‌ها". **تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، شماره ۱۰، صص ۱۰۵-۱۲۶.
۳. دیانتی دیلمی، زهرا و مرتضی بیاتی. (۱۳۹۴). "رابطه رقابت بازار محصول و حق‌الزحمه‌ی حسابرسان مستقل". **پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، شماره ۲۷، صص ۲۳-۳۸.
۴. زارعی، علیرضا و معصومه قاسمی. (۱۳۹۵). "اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی". **بررسی‌های حسابداری**، شماره ۱۲، صص ۴۳-۶۴.
۵. سازمان بورس و اوراق بهادار. (۱۳۹۱). منشور کمیته حسابرسی، قابل دریافت از: www.seo.ir
۶. شیرخانی، حسین و حسین سهیلی. (۱۳۹۴). "بررسی تأثیر کمیته حسابرسی مستقل کارآمد و کیفیت سود"، سومین کنفرانس بین‌المللی حسابداری و مدیریت، <https://www.civilica.com/Paper-MOCONF۰۳-MOCONF۰۳۰۱۷۷.html>
۷. صالحی، مهدی، رهنما، مسعود و رضا عبدالله نژاد. (۱۳۹۹). "بررسی تأثیر ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر رابطه بین تأخیر در گزارش‌گری مالی و ارتباط ارزشی". **تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، شماره ۱۲، صص ۱۰۷-۱۲۰.
۸. قدس مفیدی، اقبال. (۱۳۹۸). "بررسی تأثیر کمیته حسابرسی بر کاهش تحریفات مالی با تأکید بر تخصص حسابرسان در صنعت". **چشم‌انداز حسابداری و مدیریت**، شماره ۲، صص ۶۸-۸۴.
۹. کامیابی، یحیی و احسان بوژمهرانی. (۱۳۹۶). "بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای اختیاری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **دانش حسابرسی**، شماره ۶۷، صص ۱۴۷-۱۶۲.
۱۰. لاری دشت بیاض، محمود و جواد اورادی. (۱۳۹۵). "ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی، شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران". **پژوهش‌های تجربی حسابداری**، شماره ۲۲، صص ۹۲-۱۱۳.
۱۱. مشایخی، بیتا، حسن‌زاده، شادی، امینی، یاسین و وحید منتی. (۱۳۹۵). "تأثیر کیفیت حسابرسی داخلی بر حق‌الزحمه حسابرسی مستقل". **پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی**، شماره ۳۱، صص ۴۱-۵۶.

۱۲. مرادزاده فرد، مهدی، نوروزی، محمد و ناهید محرم زاده. (۱۳۹۶). "اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی: آزمون تجربی رویکرد نظارتی". **پژوهش‌های نوین در حسابداری و حسابرسی**، شماره ۴، صص ۱۷۷-۱۹۸.
۱۳. مرادی شاهکوه، زهرا عرب. (۱۳۹۷). "بررسی رابطه ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین حسابداری و مدیریت در هزاره سوم، کرج، دبیرخانه کنفرانس، https://www.civilica.com/Paper-MANACC۰۱-MANACC۰۱_۲۱۶.html
۱۴. نصیر زاده، فرزانه، اورادی، جواد و جواد رجبعلی زاده. (۱۳۹۶). "تاثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر محافظه کاری شرطی". **دانش حسابرسی**، شماره ۶۸، صص ۸۳-۱۰۵.
۱۵. Ahsan, Abbott, L. J., Parker, S. & Peters, G.F. (2004). "Audit Committee Characteristics and Restatements". **Auditing: Journal of Practice & Theory**, Vol. 19, Issue 2, pp. 47-66. <https://doi.org/10.2308/aud.2004.23.1.69>.
۱۶. Alhababsah, S. (2018). "Corporate Governance and Audit Quality: Further Recommendations Beyond the Code". **Corporate Ownership and Control**, vol 15, Issue. ۲, pp. 8-18
۱۷. Alzeban, A., & Sawan, N. (2015). "The impact of audit committee characteristics on the implementation of internal audit recommendations". **Journal of International Accounting, Auditing and Taxation**, Vol. 24, Issue 1, pp. 61-71.
۱۸. Bajra, U., & Čadež, S. (2018). "Audit committees and financial reporting quality: The 4th EU Company Law Directive perspective". **Economic Systems**, Vol. 42, Issue 1, pp. 151-163.
۱۹. Boo, E. F., & Sharma, D. (2008). "Effect of regulatory oversight on the association between internal governance characteristics and audit fees". **Accounting and Finance**, Vol. 48, Issue 1, pp. 51-71.
۲۰. Casterella, J., & Johnston, D. (2013). "Can the academic literature contribute to the debate over mandatory audit firm rotation?". **Research in Accounting Regulation**, Vol. 25, Issue 1, pp. 108-116.

۲۱. Chan, A., Liu, G., & Sun, J. (2013). "Independent audit committee members' board tenure and audit fees". **Accounting and Finance**, Vol. 54, Issue. 1, pp. 1129-1147.
۲۲. Chen, B., & Komal, B. (2018). "Audit committee financial expertise and earnings quality: A meta-analysis". **Journal of Business Research**, Vol. 84, Issue 1, pp. 253-270.
۲۳. Dhamari, R., Almagdouba., A., & Gamrh,B. (2018). "Are audit committee characteristics important to the internal audit budget in Malaysian firms?". **Contaduría y Administración**, Vol. 63, Issue 3, pp. 1-23.
۲۴. Efferin, S., Efferin, S., Frisko, D., Frisko, D., Hartanto, M., & Hartanto, M. (2016). "Management control system, leadership and gender ideology: A study of an Indonesian construction company". **Journal of Accounting in Emerging Economies**, Vol. 6, Issue 4, pp. 314-339. <https://doi.org/10.1108/JAEE-10-2013-0052>.
۲۵. Filos, J. (2019). "Audit committees and quality of financial reporting. Corporate Governance: Search for the Advanced Practices", <https://doi.org/10.22495/cpr19a25>.
۲۶. Ghafran, C., & O'Sullivan, N. (2017). "The impact of audit committee expertise on audit quality: Evidence from UK audit fees". **The British Accounting Review**, Vol. 49, Issue 1, pp. 578 -593.
۲۷. Ghosh, T. (2019). "Corporate Governance and Audit Fees: Evidence from Bangladeshi Listed Banks and NBFIs". **Journal of Corporate Governance Research**, Vol. 3, Issue 1, pp. 96-118.
۲۸. Gunn, J., Brett S. Kawada, Paul N. (2019). "Audit market concentration, audit fees, and audit quality: A cross-country analysis of complex audit clients". **Journal of Accounting and Public Policy**, Vol. 38, Issue 6, pp.87-85.
۲۹. Huang, H. (2019). "Audit committees and systematic risk: Evidence from Taiwan's regulatory change". **The North American Journal of Economics and Finance**, Vol. 47, Issue 1, pp. 477-491.

۳۰. Inaam, Z. (2016). "Effective audit committee, audit quality and earnings management: Evidence from Tunisia". **Journal of Accounting in Emerging Economies**, Vol. 6 Issue: 2, pp.138-155, <https://doi.org/10.1108/JAEE-09-2013-0048>
۳۱. Ittonen, K., Myllymäki, E., & Tronnes, P. (2019). "Banks' audit committees, audit firm alumni and fees paid to audit firm". **Managerial Auditing Journal**, Vol. 34 Issue 7, pp. 783-807. <https://doi.org/10.1108/MAJ-01-2018-1766>
۳۲. Kalelkar, R. (2016). "Audit committee diligence around initial audit engagement". **Advances in Accounting**, Vol. 23, Issue 1, pp. 59-67.
۳۳. Kao, L., & Chen, A. (2020). "How a pre-IPO audit committee improves IPO pricing efficiency in an economy with little value uncertainty and information asymmetry". **Journal of Banking & Finance**, Vol. 10, Issue 1, pp. 15-30.
۳۴. Kartal, M., İbiş, C., & Çatıkkaş, O. (2018). "Adequacy of audit committees: A study of deposit banks in Turkey". **Borsa Istanbul Review**, Vol. 18, Issue 2, pp. 150-165.
۳۵. Krishnan, G. V. & Visvanathan, G. (2008). "Does the SOX definition of an accounting expert matter? The association between audit committee directors' accounting expertise and accounting conservatism". **Contemporary Accounting Research**, Vol. 25, Issue. 3, pp. 827-58.
۳۶. Kusano, M., & Sakuma, Y. (2019). "Effects of recognition versus disclosure of finance leases on audit fees and costs: Evidence from Japan". **Journal of Contemporary Accounting & Economics**, Vol. 15, Issue 1, pp 53-68.

Nonlinear Relationship between Tenure of Audit Committee Members and Audit Fees

Ali Tamoradi

Instructor, Department of Accounting, Faculty of Accounting, Payame Noor University of Ramhormoz, Ramhormoz, Iran

Ebrahim Abbasi (PhD) ¹©

Prof, Department of Management, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran

Saeideh Sarkamaryan (PhD)

Assistant Prof, Department of Accounting, Faculty of Accounting, Islamic Azad University of Baghmalek, Baghmalek, Iran

(Received: April 5, 2021; Accepted: July 5, 2021)

The audit committee, as one of the monitoring mechanisms of corporate governance has turned into an important factor in the financial reporting process of companies to prevent manipulation of financial information and increase the validity of financial statements. The charter of the audit committee approved by the Securities and exchange organization has some paragraphs about the independence and expertise of the audit committee members. Thus, the tenure of office for the audit committee members has been less considered as a feature of the audit committee members. Thus, the present study aimed to investigate the nonlinear relationship between the tenure of audit committee members and audit fees. In order to measure the tenure of office for the audit committee members, the average years of tenure of office for the audit committee members was used. In order to measure the Audit fee of audit fee logarithm was used. The research sample included 110 companies listed on the Tehran Stock Exchange during 2013-2018. Multivariate regression model with panel data through fixed effects method was used to test the research hypothesis. The obtained results indicated that is a non-linear relationship between the tenure of the Audit Committee members and the audit fee.

Keywords: Audit Committee, Tenure of Audit Committee Members, Audit Fees.

¹ abbasiebrahim2000@alzahra.ac.ir © (Corresponding Author)